

потім на імпровізовані лафети. Незабаром британські війська перейшли у широкий наступ по всій території, бурські загони почали відступати та переходити до партизанської тактики. Бурські повстанці продовжували боротьбу до 31 травня 1902 р.

Отже, Друга англо-бурська війна завершилась підписанням мирного договору, за яким бури визнали анексію Трансваалю та Оранжевої республіки, бури визнали владу Британії, але британці натомість оголосили всім учасникам війни амністію, було обіцяне в майбутньому самоврядування на цих територіях, дозволялася голландська мова в школах та судах.

Список використаних джерел та літератури :

1. Девет Х. Война буров с Англией / Х. Девет. – М., 2010. – 213 с.
2. Конан-Дойль А. Англо-Бурская война / А. Конан-Дойль. – М., 2004. – 148 с.
3. Дроговоз И. Англо-бурская война 1899–1902 гг. / И. Дроговоз. – Мн., 2004. – 261 с.
4. Giliomee H. The Afrikaners: Biography of People. Charlottesville, 2004. P. 238

Науковий керівник: к. і. н., доцентка Іржавська А. П.

Дем'яненко Д. М.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

РОСІЙСЬКА ІМПЕРІЯ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Метою статті є дослідження є дослідження соціально-економічного становища Російської імперії в післявоєнний період в першій половині ХІХ століття.

У першій половині ХІХ ст. Російська імперія залишалася країною аграрною. Її сільське господарство ґрунтувалося на кріпосницьких принципах. Кріпацтво надавало вирішальний вплив на економіку в цілому.

Економічне значення кріпосного права до початку ХІХ ст. змінилося. У ХVІІ – ХVІІІ ст. воно певною мірою забезпечувало стійкість соціальних відносин, дозволяло державі вирішувати нагальні господарські завдання, впливати на всі верстви населення. Однак уже в кінці ХVІІІ в. можливості кріпацтва були вичерпані та проявили його гальмівний вплив.

В цілому сільське господарство Росії зберегло досягнутий рівень. З 1831 по 1860 р. щорічний вивіз хліба за кордон зріс майже в 4 рази, а його щорічний збут всередині країни в 9 разів перевищував обсяги вивезення.

Однак нові процеси, поступово проникали в село, погано уживалися з традиційною кріпосницькою системою. Повільно, але постійно росла товарність поміщицького і селянського господарств. Це означає, що все більше продуктів вони виробляли на продаж. Це підштовхувало поміщика до сільськогосподарського підприємництва, неможливого без застосування передової агротехніки. Але впровадження нових знарядь праці ускладнювало панування кріпацтва: підневільний робітник не був зацікавлений в нових знаннях, освоєнні нової техніки, нових прийомів роботи [1, 100].

Важливі зміни відбувалися і в селянському господарстві. Саме в першій половині ХІХ ст. почався процес майнового розширення селян, що розділив їх пізніше на багатих куркулів, середняків і бідняків. З'явилося чимало промислових сіл, для жителів яких сільськогосподарські заняття стали другорядними. Є відомості про виникнення серйозних селянських капіталів. Багатьом селянам вдавалося організувати на селі виробництво найпростіших промислових товарів, розподіляючи роботу між селянами. Активно діяли скупники вироблених в селах товарів. Все це було новим, незвичним.

Величезні простори оброблених земель належали поміщикам і державі. Оскільки ні купці, ні розбагатіли селяни, ні різночинці не могли придбати землю у власність, значні площі були вилучені з ринкового обігу і експлуатувалися дідівськими способами. З іншого боку, що пустують, взяті в оренду купцями або заможними селянами, розроблялися хижачки: тимчасові господарі не були зацікавлені в збереженні їх родючості. Та й громадська система господарювання поступово ставала не вигідною ні багатому, ні середнього селянина. Вона

сковувала їх ініціативу, не давала можливості застосувати капітал для розширення сільськогосподарського виробництва.

Відсутність розвинутої дорожньої мережі ускладнювала зв'язки між губерніями. Достаток зерна в одних районах часто сусідило з його недоліком в інших. Тому ціни на хліб коливалися дуже значно, що не сприяло стабілізації економічної ситуації [3, 99].

Кріпацтво впливало і на розвиток російської промисловості. На початку XIX ст. великим промисловим центром став Петербург. Левова частка льнопереробних і бавовняних підприємств знаходилася в Московській і Володимирській губерніях. Основним металургійним центром залишався Урал.

Відмінною рисою російської промисловості було її вкрай нерівномірне розміщення, прямо пов'язане з існуванням кріпацтва. Галузі важкої промисловості, засновані на кріпосній праці, в XIX ст. почали відставати від європейських. За виплавки чавуну, наприклад, в кінці XVIII ст. Росія стояла на одному рівні з Англією, а в 1859 р. Англія виплавляла його вже майже в 12 разів більше. Таку ціну платила Росія за збереження кріпосного права і пізній початок технічного перевороту, який відноситься до 30-х р. XIX ст.

Досягнутий в 40 - 50-ті рр. підйом промислового виробництва був безпосереднім наслідком поступового переходу від ручної праці до машинної. На зміну мануфактурі йшла фабрика, оснащена машинами і заснована на машинних технологіях. Технічний переворот підвищував продуктивність праці, збільшував кількість виробленої продукції, робив її дешевше. До 1860 р. число великих підприємств тільки в обробній промисловості зросло в 3 рази [2, 90].

Гальмівний вплив кріпацтва проявився перш за все в повільному зростанні чисельності робітників. У 1860 р. майже половина з них працювала в кріпосній промисловості. Та й вільнонаймані робітники в масі своїй були кріпаками або державними селянами, відпущеними на підприємство за згодою поміщика або чиновника. Поміщик часом точно вказував, у кого працювати заробітчани, як витратити зароблені гроші і т. п. Як правило, робітники-заробітчани поривали зв'язків з селом і в жнива покидали підприємства. Навесні і влітку промислове виробництво доводилося скорочувати або зупиняти. Не будемо забувати і про те, що поміщик в будь-який момент міг вимагати повернення кріпосного в село.

Кріпосні фабриканти отримували від поміщиків кріпаків же робітників, віддаючи за кожен пару робочих рук по 100 рублів, велику на ті часи суму. Складалася парадоксальна ситуація: кріпак володів кріпаками, іноді обчислювальними сотнями і тисячами душ. Ціна звільнення від кріпосного стану для таких підприємців коливалася від 200 до 650 рублів, доходячи часом до кількох тисяч.

Традиційною і вельми болючою для Росії проблемою була нерозвиненість шляхів сполучення. На розвиток економіки негативно впливали труднощі, пов'язані з доставкою товарів в різні райони країни. Не вистачало торгових точок. Оптова торгівля як і раніше здійснювалася на ярмарках.

Внутрішній ринок залишався досить вузьким. Причини зрозумілі. Купівельна спроможність основної маси населення була низькою. Селяни, вічно відчували брак грошей, вважали за краще проводити максимум можливого в власному господарстві, не вдаючись до послуг купця.

Обсяги зовнішньої торгівлі в першій половині століття істотно збільшилися. Вивіз виріс в 3, ввезення – в 4 рази. Однак основними предметами російського експорту залишалися хліб, льон, ліс, інші продукти землеробства і сировина. Вартість готових виробів становила лише 3% від загальної вартості експорту [4, 78].

Значний вплив на фінансовий стан країни надали війни. Нашестя Наполеона в 1812 р. розорило багато районів імперії. Збідніло чимало поміщицьких і селянських господарств, десятки міст лежали в руїнах. Загальна сума матеріальних втрат склала 1 млрд рублів.

Державні фінанси вдалося привести в відносний порядок лише в 30-х рр., коли за справу взявся міністр фінансів Є. Ф. Канкрін. У 1839 р. був встановлений постійний курс срібних і паперових грошей. Головною витратною статтею і при Є. Ф. Канкріні залишалося утримання

армії і флоту (в 1850 р. – більше половини бюджету). Постійними і найбільш дохідними джерелами бюджету були податки і «питні збори» [1, 56].

Кримська війна завдала економіці Росії важкий удар. З економічної точки зору Кримська війна була одним з найважчих випробувань за два століття – XVIII і XIX.

Таким чином, Кримська війна підписала смертний вирок кріпосному праву в Росії. Кріпацтво заважало розвитку промисловості, торгівлі, підприємництва. Воно прирікало країну на відставання від провідних індустріальних країн.

Звичайно, кріпосна економіка не могла впасти сама по собі. Були потрібні енергійні зусилля, щоб звільнитися від кріпацтва, що став гальмом розвитку Росії.

Список використаної літератури

1. Лачаева М. Ю. История России. XVIII – начала XX века: Уч. / М. Ю. Лачаева, Л. М. Ляшенко, В. Е. Воронин и др. – М.: Инфра-М, 2017. – 240 с. – [Електронний ресурс]. – <https://znanium.com/catalog/document?id=340843>

2. Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. – 346 с. – [електронний ресурс]. – <https://www.twirpx.com/file/1500886/>

3. Соловьева А. М. Промышленная революция в России в XIX в. / А. М. Соловьева. – М.: Наука, 1990. – 274 с. – [електронний ресурс]. – <https://www.twirpx.com/file/765519/>

4. Федоров В. А. История России. 1861–1917: для студентов вузов по исторической специальности и историческому направлению / В. А. Федоров. – Изд. 2-е, испр. – М. : Высш. шк., 2004. – 383 с. – [електронний ресурс]. – <https://www.twirpx.com/file/32392/>

Науковий керівник: к. і. н., доц. Звірко́вський І. В.

Дзюра Ю. С.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ВЕЙМАРСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА ТРЕТЬОГО РЕЙХУ – РОЗВИТОК ТА ІДЕОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ

Проблема взаємовпливу культури та політики, зважаючи на її як теоретичне, так й практичне значення, не втрачає своєї актуальності і сьогодні. Особливо показовим є порівняння відтворення культурних феноменів в умовах різних політичних режимів в межах однієї країни. В цьому контексті значний інтерес становить аналіз розвитку культури двох протилежних Німеччин – демократичної Веймарської республіки та тоталітарного Третього Рейху.

Життя в Веймарській республіці, що проіснувала з 1919 до 1933 року, було максимально непростим. Версальський договір поставив Німеччину в жахливе становище. Політики, які не звикли до демократії, просто не розуміли, що робити, а інфляція була настільки страшною, що обклеїти стіни купюрами було дешевше, ніж купити шпалери. Проте мистецтво того часу не тільки продовжувало розвиватися, а й випередило кілька країн-переможців, подарувавши світові новий напрямок [1].

Після виснажливої Першої світової війни змучені німці нарешті відчували себе вільними. Багато поглянули на світ по-новому, і цей погляд відбився в музиці, літературі, театрі та живописі. Це призвело до того, що під час існування Веймарської республіки Німеччина стала центром європейського експресіонізму [1].

Звичайно, найяскравіше це проявлялося саме в образотворчому мистецтві. До середини 1920-х рр. воно, як і багато інших сфер культури, було пронизане спогадами з фронту. У цей час найчастіше зображувалися «маленькі люди», що стали перед жахливим ликом війни [1].

Після 1925 року, коли економіка стабілізувалася, основною течією в німецькому живописі стала «нова речовинність». Художники будували модель кристально ясного і детально опрацьованого світу, прагнучи показати, наскільки бездушною і механічною була дійсність. Цей дивний напрям поєднував реалізм зі схильністю до абстракції і стилізації, тому